

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10.06.1982, sp. zn. Cpj 163/81, ECLI:CZ:NS:1982:CPJ.163.1981.1

Číslo: 34/1982

Právní věta: K některým otázkám přechodu práva osobního užívání bytu

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 10.06.1982

Spisová značka: Cpj 163/81

Číslo rozhodnutí: 34

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Byt, Hospodaření s byty, Náhrada škody, Náklady řízení, Právo osobního užívání bytu, Řízení před soudem

Předpisy: 99/1963 Sb. § 32

§ 120

§ 128

§ 132

§ 142

§ 150

§ 152

§ 153 40/1964 Sb. § 115

§ 179

§ 180

§ 181

§ 182

§ 183 41/1964 Sb. § 62

§ 71 45/1964 Sb. § 7

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 34/1982 sb. rozh.

K některým otázkám přechodu práva osobního užívání bytu

(Ze zprávy projednané a schválené občanskoprávním kolegiem Nejvyššího soudu České socialistické republiky, z 10. 6. 1982, [Cpj 163/81.](#))

I.

Zajišťování bytových potřeb, které patří k základním životním potřebám, je jedním z důležitých úkolů socialistického státu v oblasti zabezpečení sociálních jistot občanů. Při plnění tohoto úkolu musí státní orgány dbát o důsledné dodržování zásad státní bytové politiky, jak jsou vyjádřeny v zákonu č. 41/1964 Sb. o hospodaření s byty a v usneseních a opatřeních ústředních stranických a státních orgánů. Prvořadou pozornost vyžaduje v tomto směru především nakládání s bytovým fondem, se kterým hospodaří národní výbory. Tyto orgány a všechny ostatní orgány státu, které na tomto poli vykonávají pravomoc, musí dbát o to, aby byly byty přidělovány občanům, jejichž bytová potřeba má být podle stanovených zásad uspokojována přednostně, a aby byty vyklidili ti, kdož je užívají v rozporu s právními předpisy, nebo jejichž bytová potřeba je již uspokojena užívacím právem k jinému bytu.

Nezanedbatelná je v tomto ohledu i úloha soudů, kterým je svěřena pravomoc rozhodovat ve věcech, v nichž ve smyslu ustanovení § 179 a § 181 o. z. přešlo užívací právo na jiné občany v důsledku toho, že uživatel bytu zemřel nebo trvale opustil společnou domácnost. Právní úprava tu musí být používána v konkrétním případě velmi odpovědně a citlivě, protože rozhodování soudů musí na jedné straně zajistit právo na bydlení osob blízkých dosavadnímu uživateli bytu, na druhé straně pak musí čelit spekulacím a snahám a jednáním občanů, kteří se snaží získat právo k bytu v rozporu s právními předpisy a odejmout tak ve skutečnosti část bytového fondu z přidělovacího práva národního výboru.

II.

Smrtí uživatele bytu (nejde-li o případ uvedený v ustanovení § 180 odst. 1 o. z.) zaniká právo osobního užívání bytu jenom tehdy, když nepřechází na jiné osoby (vyjmenované v § 179 odst. 1 o. z.); ustanovení § 179 odst. 1 o. z. v tomto směru rozlišuje dvě kategorie osob. Do první řadí děti uživatele, jeho vnuky, rodiče, sourozence, zetě a snachu, na něž užívací právo přechází, jestliže s uživatelem žily v den jeho smrti ve společné domácnosti a nemají vlastní byt. Do druhé kategorie patří osoby, které nemusí být s uživatelem v příbuzenském vztahu, ale buď pečovaly o společnou domácnost uživatele nebo byly na něho odkázány výživou; užívací právo k bytu na ně přejde za předpokladu, že s uživatelem žily nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a rovněž nemají vlastní byt.

Soudy správně chápou, že pojem společné domácnosti je třeba různě vykládat ve vztahu k oběma odlišným kategoriím osob uvedeným v ustanovení § 179 odst. 1 o. z.

1. U první skupiny vymezené v první větě ustanovení § 179 odst. 1 o. z., kam patří nejbližší příbuzní zemřelého uživatele bytu a kterou nelze rozšiřovat o další příbuzné (švagry, strýce atd.), bude podmínka společné domácnosti splněna, jestliže tyto osoby s uživatelem v bytě bydlely jako příslušníci jeho domácnosti (§ 71 bod 1 zákona č. 41/1964 Sb. o hospodaření s byty). Požadavek, aby podmínka trvalého spotřebního společenství (vyplývající jinak z ustanovení § 115 o. z.) byla bezpodmínečně splněna i ve vztahu těchto osob k uživateli bytu, by ve svých důsledcích znamenal, že by bylo ohroženo splnění jednoho ze základních účelů ustanovení § 179 odst. 1 o. z., jímž je zajistit užívací právo k bytu v případě smrti rodičů jejich ženatým či vdaným dětem, které se svými rodinami nežily ve spotřebním společenství společně se svými rodiči, ale bydlely s nimi v jednom bytě často jen z důvodů bytové tísně. Obdobně se to týká i dalších příbuzných uvedených v § 179 odst. 1, věta první, o. z.

Doba, po kterou se tito nejbližší příbuzní musí nacházet v takto chápané společné domácnosti, není stanovena. Musí být ale tak dlouhá, aby se zřetelem k dalším rozhodným okolnostem konkrétního případu bylo možné učinit závěr, že mělo jít o spoluzití v jednom bytě, a tedy o příslušnost (trvalé povahy) ke společné domácnosti zemřelého uživatele bytu.

Okresní soud v Mostě pod sp. zn. 12 C 492/81 zamítl žalobu o určení, že na žalobkyni přešlo užívací právo k označenému bytu, jehož původním uživatelem byl její otec. Z rozsáhlého dokazování dospěl k závěru, že žalobkyně nemá sice vlastní byt, že však nežila se svým otcem ve společné domácnosti. Správně uvedl, že v dané věci by stačilo, kdyby bylo prokázáno, že v den otcovy smrti s ním žila ve společné domácnosti (§ 179 odst. 1, věta první, o. z.).

Krajský soud v Ústí nad Labem tento rozsudek potvrdil. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně a uvedl, že bylo zjištěno, že žalobkyně svého otce sice navštěvovala, u něho přespávala, občas mu pomáhala a měla tam i některé své věci, ale nežila s ním ve společné domácnosti.

Ve věci sp. zn. 5 C 118/80 obvodní soud pro Prahu 6 upřel bezdůvodně nárok na přechod užívacího práva k bytu po babičce vnukovi s nesprávným odůvodněním, že s ní nemohl vést společnou domácnost, když jako student neměl vlastní příjem, nevypravil jí pohřeb a žalobu o určení užívacího práva podal až po několika letech. Po doplnění dokazování výsledkem žalovaného odvolací soud změnil rozsudek soudu prvního stupně a žalobě vyhověl.

V případech, v nichž jde o soužití nezletilého dítěte (vnuka, vnučky) s uživatelem bytu (s prarodičem) je ke splnění podmínek uvedených v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. třeba, aby dítě bydlelo s uživatelem bytu jako příslušník jeho domácnosti se souhlasem svých zákonných zástupců nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu.

Ve věci sp. zn. 7 C 203/80 obvodního soudu pro Prahu 2, v níž soud nezjistil, zda mezi užívatelkou bytu, která byla babičkou žalované, a mezi rodiči žalované došlo k dohodě o tom, že žalovaná, jíž bylo v době nastěhování 15 roků, bude trvale žít ve společné domácnosti s užívatelkou tohoto bytu.

2. Při rozhodování o tom, zda přešlo právo na osoby zařazené do druhé skupiny osob, uvedené v druhé větě ustanovení § 179 odst. 1 o. z., musí soud mít na zřeteli více zákonných předpokladů.

a/ pojem „společné domácnosti“ vykládají soudy důsledně ve smyslu ustanovení § 115 o. z., podle něhož společnou domácnost vedou ti, kteří spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. Soužití se považuje právem za trvalé, jestliže tu jsou objektivně zjistitelné okolnosti, které svědčí o úmyslu vést takové společenství trvale, nikoliv jen na přechodnou dobu.

Soudy správně vycházejí z toho, že společné uhrazování nákladů na životní potřeby lze charakterizovat jako hospodářské soužití, při němž osoby společně hospodaří se svými příjmy, nejsou přesně oddělovány finanční prostředky a nerozlišuje se, kterých věcí v domácnosti smějí tyto osoby užívat.

b/ U osob uvedených v ustanovení § 179 odst. 1, věta druhá, o. z. se vyžaduje ještě navíc buď péče o společnou domácnost, nebo odkázanost výživou na uživatele bytu. Soudy správně neztotožňují pojem péče o společnou domácnost v těchto případech s pojmem spoluzití ve společné domácnosti. K uznání přechodu práva osobního užívání bytu na uvedené osoby vyžadují u nich zpravidla aktivní výkon některých domácích prací, zabezpečování chodu domácnosti zemřelého uživatele bytu v dalších směrech, starost o osobní potřeby uživatele, jeho ošetřování v nemoci, vaření, praní atd.

c/ Pokud jde o odkázanost výživou na uživatele bytu, může být jak faktická, tak i opírající se o právní nárok.

d/ Doba jednoho roku, která musí uplynout mezi založením společné domácnosti a smrtí uživatele, aby byla splněna další podmínka přechodu práva osobního užívání bytu u osob uvedených v § 179 odst. 1, věta druhá, o. z., je v soudním řízení zpravidla ověřována všemi dostupnými důkazními prostředky, zejména výsledkem účastníků a dalších osob bydlících v bytě, výsledkem svědků, zejména sousedů a členů aktivu národních výborů (členů občanských výborů, domovních důvěrníků,

členů komisí národních výborů). Soudy si opatřují vyjádření orgánů národních výborů, lékařskou dokumentaci, zprávy poštovních úřadů, případně orgánů vojenské správy, vodítkem jsou jim i výkazy plateb služeb spojených s užíváním bytu atd. V úvahu berou soudy i údaje evidence obyvatelstva o hlášení k trvalému či přechodnému pobytu; vycházejí z toho, že tyto údaje mají jen evidenční charakter a že je třeba je hodnotit jako každý jiný důkaz, zejména ve vzájemné souvislosti s jinými provedenými důkazy (§ 132 o. s. ř.).

Ve věci sp. zn. 8 C 135/80 se obvodní soud pro Prahu 2 omezil na provedení důkazu výsledkem žalované, evidenčním listem a písemným prohlášením tří uživatelů bytů v domě o tom, že se žalovaná o svou prateť starala a bydlela s ní ve společné domácnosti, aniž tyto osoby jako svědky vyslechl. Z evidenčního listu zjistil, že užívatelkou bytu byla prateť žalované, a z občanského průkazu žalované zjistil, že se do bytu přihlásila teprve po smrti užívatelky bytu. Na základě neúplného dokazování dovodil, že na žalovanou přešlo právo užívat byt s tím, že žalovaná splnila v plném rozsahu podmínky uvedené v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. a žalobu o vyklizení bytu proti ní zamítl.

e/ Pokud manželství trvá a manželé se podílejí na úhradě společných potřeb, a žijí tedy v trvalém spotřebním společenství, založení další společné domácnosti jedním z manželů v jiném spotřebním společenství se zemřelým uživatelem jiného bytu není možné z hlediska ustanovení § 115 o. z. právně uznat.

f/ Spolužití jiné osoby s uživatelem bytu musí být uskutečňováno v tomtéž bytě (viz odůvodnění rozhodnutí uveřejněného pod č. 6/1980 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

g/ Pro posouzení, zda jsou splněny podmínky uvedené v ustanovení § 179 odst. 1, věta druhá, o. z. pro přechod práva osobního užívání bytu, je rozhodující stav v době, kdy zemřel uživatel bytu.

h/ V případech, v nichž po dočasnou dobu nemohla osoba, na niž mělo užívací právo přejít, pobývat v bytě z vážných důvodů (nemoc, léčebný pobyt, studium, výkon zaměstnání dočasně mimo bydliště), vycházejí soudy z toho, že nelze dopustit, aby se z uvedených důvodů změnilo právní postavení těchto osob a aby ztratily možnost stát se uživateli bytu po smrti jejich původního uživatele.

Ve věci sp. zn. 5 C 232/80 okresního soudu v Příbrami se žalobce domáhal určení, že se stal uživatelem bytu po svém pěstounu, který zemřel a s nímž žil ve společné domácnosti. Soud prvního stupně žalobu zamítl s tím, že žalobce nežil s pěstounem ve společné domácnosti. Odvolací soud právem dospěl k závěru, že žalobce je tu uživatelem bytu. Zjistil, že je montérem, který pracuje na různých místech v ČSSR i na montážích v MLR, PLR, NDR a SSSR, takže mohl jen za služebního volna dojíždět za pěstounem, s nímž sdílel společnou domácnost.

3. Pro obě kategorie osob uvedených v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. platí jako předpoklad, že osoba, na niž má užívací právo přejít, nemá vlastní byt, který by užívala z neodvozeného užívacího důvodu, zejména na základě práva osobního užívání bytu ve smyslu ustanovení § 152 a násl. o. z. (ať už společného nebo samostatného), na základě vlastnického práva, práva věcného břemena, nebo práva plynoucího z nepojmenované smlouvy podle ustanovení § 51 o. z. U obou kategorií osob uvedených v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. postačí, že neměly vlastní byt v okamžiku smrti uživatele bytu.

Tato závažná skutečnost není vždy soudy důsledně zjišťována. Soudy se většinou omezují na důkaz výsledkem účastníka (§ 131 o. s. ř.); přitom tento výsledek nebývá dostatečně podrobný, protože není zaměřen např. na otázku, kde osoba, na niž užívací právo mělo přejít, trvale bydlela před nastěhováním se do bytu, o nějž je veden spor, její tvrzení není ověřováno záznamem v občanském průkazu apod. Soudy nevěnují dostatečnou pozornost případům, v nichž osoba uplatňující právo na přechod užívacího práva je provdána (anebo jde o ženatého muže) a kdy je tedy třeba zjistit, zda této osobě náleželo právo společného užívání bytu manžely (§ 175 a násl. o. z.) a zda (jakým způsobem)

toto právo zaniklo.

Městský soud v Brně pod sp. zn. 36 C 281/80 správně vyhověl žalobě o vyklizení bytu, podané proti žalovanému, který zůstal bydlet v bytě po smrti jeho užívatelky (matky žalovaného), ačkoliv ke dni úmrtí matky byl ženat a byl uživatelem družstevního stabilizačního bytu.

Krajský soud v Brně rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. V odůvodnění správně uvedl, že i když žalovaný v době svého úmrtí své matky v jejím bytě bydlel, je nepochybné, že měl vlastní byt, takže užívací právo k bytu po jeho matce nemohlo na něho přejít.

Rovněž správně rozhodl okresní soud v Liberci pod sp. zn. 14 C 523/81, když vyhověl žalobě o vyklizení bytu zemřelé matky žalovaného. Zjistil, že v den smrti matky žalovaný v bytě nebydlel a že má vlastní byt v rodinném domku.

Vlastní byt ve smyslu ustanovení § 179 odst. 1 o. z. má ovšem jen ten, kdo užívá místnost nebo soubor místností, které jsou podle rozhodnutí stavebního úřadu určeny k bydlení a mohou tomuto účelu sloužit jako samostatné bytové jednotky (§ 62 zákona č. 41/1964 Sb.).

Okresní soud v Nymburce ve věci sp. zn. 7 C 41/80 uložil žalovanému vyklidit byt, jehož užívatelkou byla jeho matka, s odůvodněním, že užívací právo k bytu po smrti matky na něho nemohlo přejít, neboť žalovaný bydlel na ubytovně podniku, u něhož pracoval, matku sice navštěvoval, ale nežil s ní ve společné domácnosti. V odvolacím řízení po vyjádření ONV, v němž se uvádělo, že žalovaný měl trvalé bydliště u matky a žádný jiný byt neměl, vzala žalující organizace žalobu zpět. Odvolací soud správně zpětvzetí žaloby připustil, rozsudek soudu prvního stupně zrušil a řízení zastavil.

4. Je předpokladem použití ustanovení § 179 odst. 1 o. z., že zemřelému užívateli bytu náleželo právo osobního užívání bytu podle ustanovení § 152 a násl. o. z. 1) . Soudy však často vycházejí pouze z tvrzení žalobce a nevěnují potřebnou pozornost doložení toho, zda zemřelému užívateli právo osobního užívání bytu skutečně náleželo. Zřídka provádějí důkaz evidenčním listem a zápisem o dohodě o odevzdání a převzetí bytu anebo jinak ověřují existenci zmíněného práva.

Např. ve věcech sp. zn. 4 C 98/80 a 5 C 23/80 neprovedl obvodní soud pro Prahu 5 žádný důkaz o tom, zda dosavadnímu užívateli bytu svědčilo právo osobního užívání bytu, případně o tom, zda užíval byt na základě jiného právního důvodu.

Věc sp. zn. 12 C 231/80 obvodního soudu pro Prahu 10 vykazuje obdobnou neúplnost řízení. Šlo o přechod užívacího práva k bytu podle ustanovení § 181 o. z., přičemž předchozí uživatel bytu byl sice vyslechnut jako svědek o tom, že žil se žalovanou ve společné domácnosti, ale nebyly provedeny žádné další důkazy osvědčující vznik a existenci jeho užívacího práva k tomuto bytu (v daném případě zejména rozhodnutí příslušného národního výboru o schválení dohody o výměně bytů).

K přechodu práva osobního užívání bytu nemůže dojít tehdy, bylo-li užívateli bytu právo osobního užívání před smrtí právoplatně zrušeno soudem nebo národním výborem, nebo zaniklo-li jinými způsoby (např. jednostranným prohlášením uživatele nebo dohodou podle ustanovení § 183 o. z.).

Správně proto městský soud v Brně ve věci sp. zn. 18 C 238/80 uložil žalovaným vyklidit byt, v němž zůstali bydlet poté, kdy rodiče prvního žalovaného se z bytu vystěhovali na základě rozhodnutí národního výboru o zrušení práva byt užívat z důvodu obecného zájmu. Bylo-li užívací právo původních uživatelů zrušeno, nemohlo již dojít k přechodu tohoto práva na žalované.

Užívací právo nepřechází podle ustanovení § 179 odst. 1 o. z. ani tehdy, když uživatel bytu užíval byt z jiného právního důvodu než na základě práva osobního užívání bytu (např. na základě vlastnického práva, práva věcného břemene atd.).

5. K přechodu práva osobního užívání bytu nemůže dojít v případech, když zemřel uživatel bytu trvale určeného pro ubytování pracovníků organizace (§ 7 vyhlášky č. 45/1964 Sb.), protože použití ustanovení § 179 odst. 1 o. z. je tu vyloučeno ustanovením § 182 o. z. Zemře-li tedy uživatel takového bytu, pak smrtí užívací právo k bytu zaniká. Osoby uvedené v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. však nejsou podle ustanovení § 187 odst. 1 o. z. povinny se z bytu vystěhovat, dokud jim není přidělen přiměřený náhradní byt, nestačí-li podle zákona poskytnout náhradní ubytování.

Správně proto ve věci sp. zn. 8 C 1505/80 okresní soud v Pardubicích uložil žalovanému vyklidit byt po přidělení náhrady za byt ve smyslu ustanovení § 187 o. z. s odůvodněním, že smrtí užitelky bytu (matky žalovaného) její užívací právo k bytu zaniklo a nemohlo přejít na žalovaného (§ 182 o. z.), protože šlo o byt služební.

6. K přechodu užívacího práva na osoby uvedené v ustanovení § 179 odst. 1 o. z. nemůže dojít tehdy, existuje-li k bytu právo společného užívání manželů, z nichž jeden zemřel. V takovém případě totiž podle ustanovení § 180 odst. 1 o. z. smrtí jednoho z manželů zaniká právo společného užívání bytu a pozůstalý manžel se stává jediným uživatelem bytu.

III.

Stejně právní důsledky jako smrt uživatele bytu má trvalé opuštění společné domácnosti uživatelem bytu (§ 181 o. z.).

Na trvalé opuštění společné domácnosti usuzují soudy správně podle okolností konkrétního případu, přičemž pouhé opuštění bytu (odstěhování svršků, případně i odhlášení se z trvalého pobytu) nestačí bez dalšího pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti 2) . Trvalé opuštění společné domácnosti lze obecně vymezit jako jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již neobnovit. Trvalé opuštění společné domácnosti ve vztahu mezi manžely je takové jednání, kdy za trvání manželství jeden z manželů byt opustí, přičemž lze dovodit, že tak učinil s úmyslem se již nevrátit a neobnovit manželské soužití. Věci tohoto druhu se vyskytly jen vyjíměčně.

Např. ve věci sp. zn. 6 C 192/80 okresní soud v Klatovech uložil žalované vyklidit byt a odevzdat jej žalobkyni. V řízení řešil soud otázku, zda žalobkyně zůstala užitelkou bytu, ač se v něm nezdržuje, neboť přebývá u své dcery, či zda užívací právo k bytu přešlo na žalovanou a jejího bývalého manžela, kteří se do bytu k žalobkyni nastěhovali. Z provedeného obsáhlého dokazování dospěl soud ke správnému závěru, že žalobkyně nepřestala být užitelkou bytu a že proto nemohlo podle § 181 o. z. přejít užívací právo k bytu na žalovanou, neboť vůle žalobkyně nesměřovala k tomu, že by byt trvale opustila, ale pouze umožnila žalované a jejímu manželovi (vnukovi žalobkyně) dočasně byt užívat. Žalobkyně vzhledem ke svému věku a zdravotnímu stavu potřebovala každodenní péči, kterou jí poskytovala její dcera, u níž se zdržovala. Pro stísněnost poměrů však u ní již nemůže dále bydlet.

IV.

1. Spory, jejichž předmětem je přechod práva osobního užívání bytu podle ustanovení § 179 a § 181 o. z., jsou dvojího druhu. Předně jde (a to většinou) o žaloby o vyklizení bytu, které proti osobám, jež byt obývají po smrti jeho uživatele, podávají podniky bytového hospodářství nebo jejich jménem i národní výbory podle ustanovení § 32 o. s. ř. v případě, že podání takového návrhu vyžaduje zájem společnosti a podniky bytového hospodářství nevyvíjejí potřebnou iniciativu. Druhou menší skupinu tvoří žaloby občanů, kteří se domáhají ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. určení, že na ně užívací právo k bytu přešlo. Soudy správně tam, kde se organizace spravující domovní majetek domáhaly ochrany práva určovací žalobou, ač bylo možno žalovat o vyklizení bytu 3) , je poučovaly o nutnosti změny návrhu.

Např. ve věci sp. zn. 4 C 231/81 okresního soudu v Táboře podal Městský národní výbor v T. žalobu o určení, že se žalovaní nestali uživateli bytu. Po poučení soudem změnil žalobce žalobu na vyklizení bytu. Soud však nezkoumal, zda MěstNV má dům, v němž byt je ve správě a zda neměla být účastníkem řízení organizace bytového hospodářství.

Byl-li spor zahájen návrhem národního výboru ve smyslu ustanovení § 32 o. s. ř., jsou v naprosté většině případů dodrženy příslušné procesní předpisy.

Avšak ve věci sp. zn. 8 C 751/79 okresního soudu v Kolíně bylo k návrhu Městského národního výboru v T., podanému podle § 32 o. s. ř., uloženo žalovanému vyklidit byt a odevzdat jej Okresnímu bytovému podniku v T. K pochybení okresního soudu v Kolíně i krajského soudu v Praze, který o věci rozhodoval k odvolání žalovaného, však došlo v tom, že žaloba je formulována tak, že jako žalobce je uveden MěstNV v T. a jako žalovaní Okresní bytový podnik v T. a J. S. Národní výbor může však podat jen návrh na zahájení řízení ve vztahu mezi účastníky, jimiž jsou organizace spravující bytový majetek a občan, vůči němuž je požadováno vyklizení bytu 4) .

Soudy věnují potřebnou pozornost také otázce, zda osoba, která vystupuje ve sporu za organizaci, má k tomu potřebné oprávnění.

Určovací žaloby občanů ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. mají různou úroveň podle toho, zda jsou vypracovány zástupcem účastníka (většinou advokátem), anebo zda je podává žalobce, který nezná formální náležitosti určovací žaloby. Soudy se však starají o odstranění vad návrhů.

2. Přesto, že ustanovení § 128 o. s. ř. výslovně požaduje, aby si soud v těchto věcech opatřil stanovisko národního výboru, jsou ještě zjišťovány případy, kdy si soudy stanovisko národního výboru nevyžádaly. Lze souhlasit s praxí těch soudů, které si v případech, v nichž návrh na zahájení řízení podává podle ustanovení § 32 o. s. ř. národní výbor, nevyžadují již stanovisko téhož orgánu ve smyslu ustanovení § 128 o. s. ř.

3. V některých případech soudy neprovádějí důkazy o tom, zda objekty, v nichž jsou byty, jichž se žaloby týkají, jsou ve vlastnictví či správě příslušné žalující organizace, a jejich rozhodnutí pak vzbuzují pochybnost o správnosti posouzení aktivní legitimace k podání žaloby.

Např. ve věci sp. zn. 5 C 283/80 okresní soud v Příbrami vyhověl žalobě o určení, že na žalobkyni přešlo právo užívat byt po zemřelé babičce; neověřil si, zda byla žaloba právem podána proti Městskému národnímu výboru v P. a zda neměla být správně podána proti organizaci bytového hospodářství.

Podobně se okresní soud v Táboře ve věci sp. zn. 4 C 231/81 nezabýval tím, zda Městský národní výbor v T. má dům, v němž byl byt žalovaného, ve své správě a zda neměla být účastníkem řízení organizace bytového hospodářství.

Krajský soud v Ústí nad Labem správně změnil rozsudek okresního soudu v Děčíně ve věci sp. zn. 8 C 1219/80, kterým bylo vyhověno žalobě, již se domáhal žalobce proti Městskému národnímu výboru v D. určení, že je uživatelem bytu, do něhož se přistěhoval ke své družce, tak, že žalobu zamítl, a to po zjištění, že dům je ve správě Okresního bytového podniku v D. a nikoliv národního výboru, takže žalobce by se mohl domáhat určení svého práva užívat byt jen vůči této organizaci. Žalobce tu ani po poučení svou žalobu nezměnil.

4. Některé soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení používají ustanovení § 150 o. s. ř., přičemž jeho použití odůvodňují obecnou úvahou, že zjištění skutečného stavu věci bylo v zájmu řádného provádění bytové politiky.

K tomu je třeba uvést, že použití ustanovení § 150 o. s. ř. tu není vyloučeno. Účastníku, který měl v řízení úspěch, nelze však s odvoláním na citované ustanovení nepřiznat náhradu nákladů řízení jen na základě obecného závěru hodnotícího dopad rozhodování o určitém druhu nároků. Jeho použití musí odpovídat zvláštním okolnostem konkrétního případu a musí mít vždy vyjimečný charakter. Při rozhodování o nákladech řízení ve sporech, jejichž předmětem je přechod užívacího práva k bytu ve smyslu ustanovení § 179 odst. 1 o. z., by k tíži občana zejména neměla být přičítána pochybnost národního výboru o tom, zda užívací právo přešlo v konkrétním případě na osobu, která v bytě po smrti jeho původního uživatele bydlí, vyjádřená v tom, že národní výbor vede bytovou organizaci k podání žaloby o vyklizení bytu. Pokud občan má v řízení úspěch, nemůže tato okolnost sama o sobě vést k závěru, že mu náhrada nákladů řízení nemá být přiznána.

Ve věcech přechodu užívacího práva k bytu soudy rozhodují odpovědně a mají na zřeteli také dodržení zájmu státní bytové politiky. Jejich rozhodování brání spekulativním snahám některých občanů získat byt v rozporu s ustanoveními občanského zákoníku a zákona o hospodaření s byty.

Je však třeba, aby soudy důsledně

1. zjišťovaly, zda dosavadnímu uživateli bytu náleželo právo osobního užívání bytu, a to provedením všech dostupných důkazů (§ 152 a násl. o. z.);
2. se zabývaly tím, zda osoba, na kterou mělo přejít užívací právo, nemá vlastní byt;
3. dbaly důsledně o to, aby byly provedeny potřebné důkazy o tom, zda objekty, v nichž jsou byty, jejichž vyklizení je požadováno, jsou ve správě či vlastnictví žalujících organizací;
4. vyžadovaly si stanovisko národního výboru ve smyslu ustanovení § 128 o. s. ř.;
5. při rozhodování o nákladech řízení podle ustanovení § 150 o. s. ř. zjišťovaly a řádně odůvodňovaly, zda jsou dány zvláštní okolnosti v konkrétním případě pro výjimečné použití tohoto ustanovení.

1) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 7/1972 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

2) Viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 77/1966 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.

3) Srov. i rozhodnutí a stanoviska uveřejněná pod č. 88/1968 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, č. 17/1972 a č. 26/1975 [str. 260] Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

4) Srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 80/1966 Sbírký soudních rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR.